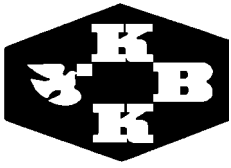

KISGRAFIKA

52. évfolyam. Megjelenik egy évben négyszer
Kiadja a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”
Postacím: 1538 Budapest, Pf. 519., internetcím: www.kisgrafika.hu
Szerkesztőbizottság: dr. Arató Antal, Ürmös Péter, V. Tóth Kornélia
Felelős kiadó: Palásthy Lajos titkár; e-mail: info@kisgrafika.hu

Diskay Lenke grafikája, XI/X3, Op. 144 (1969), 110×50

T A R T A L O M

Vasné Tóth Kornélia: Rácz Mária Ibolya ex libris gyűjtő

Vasné Tóth Kornélia: Költőtársak ex libriseken, Bakacsi Lajos grafikái

Ürmös Péter: A magyar ex libris 100 éve kiállítás megnyitója

Salamon Nándor: Emléksorok a „grafikus” Szántó Piroskáról

Arató Antal: Kiegészítések egy kronológiához

HÍREK – LAPSZEMLE – KÖNYVESPOLC

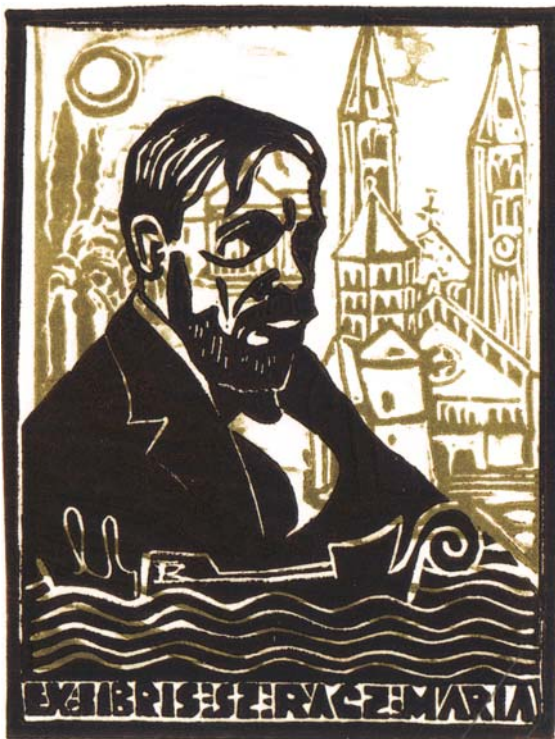
2013/3

**RÁCZ MÁRIA IBOLYA
EX LIBRIS GYŰJTŐ,
A SZEGEDI KBK TITKÁRA**

SZÜLETÉSNAPI KÖSZÖNTŐ

Rácz Mária (1943–), a Kisgrafika Barátok Köre szegedi szervezete titkára idén tölti be 70. életévét. Ez alkalomból szeretettel köszöntjük a KBK tagjai nevében! Egy tapasztalattal, élményekkel teli életpálya bemutatása mindannyiunk számára sok tanulsággal szolgálhat. Köszönet Rácz Máriának, amiért számos adat közlésével hozzájárult a cikk megírásához.

Dr. Tóth Rózsa linómetszete, X3/2, 97×74

Rácz Mária Ibolya 1943. június 16-án született Püspöktelelén (ma Maroslele). Szülei: Rácz János MÁV egészségügyi felügyelő, és Köblös Mária, a szegedi illetékhivatal dolgozója. Testvérei: Tibor és Zoltán. Szegeden járt általános iskolába, majd a Rózsa Ferenc Gimnáziumban érettségizett.

1962-ben a Szegedi Orvostudományi Egyetem Véraló Állomásának dolgozója lett, 37 évig egyetlen munkahelyen, egyetlen intézetvezetővel dolgozott. A kiszállásos vérvételre sok emberrel találkozott. Munkája mellett laborasszisztens, majd hematológiai szakasszisztens képzést szerzett. Foglalkozott szerológiai vizsgálatokkal, ezzel segítve a szervátültetéseket.

Szakmai munkája mellett az egyetem Szakszervezeti Bizottságnak tagjaként a Kulturális- és Sportbizottságot vezette. Óvodásoknak, dolgozóknak, nyugdíjasoknak rendezett programokat. Számos kiállítást szervezett (pl. Nagy László Lázárnak, Varga Mátyásnak, szegedi orvosok a művészetben stb.), kirándulásokat vezetett. Ezüstjelvényes természetjáró túravezetőként járta az országot. 1967-ben házasságot kötött Szepesvári Józseffel.

A kisgrafika iránti vonzódást általános iskolai rajztanára, *Kopasz Márta* festő, grafikus ültette belé, aki fantasztikus

egyéniségével a műfajt is megszerettette a diákokkal. Rácz Mária így emlékezik a művésznőre: „A lódenkabátos időben ő színes kosztümben, nagykarimájú kalapban jött az iskolába. Óráin rajzpályázatokra is felkészített néhányunkat, de a tanítás mellett nevelt is bennünket. Később se kerültük el egymást, ha összefutottunk. Kiállításain találkoztunk.”

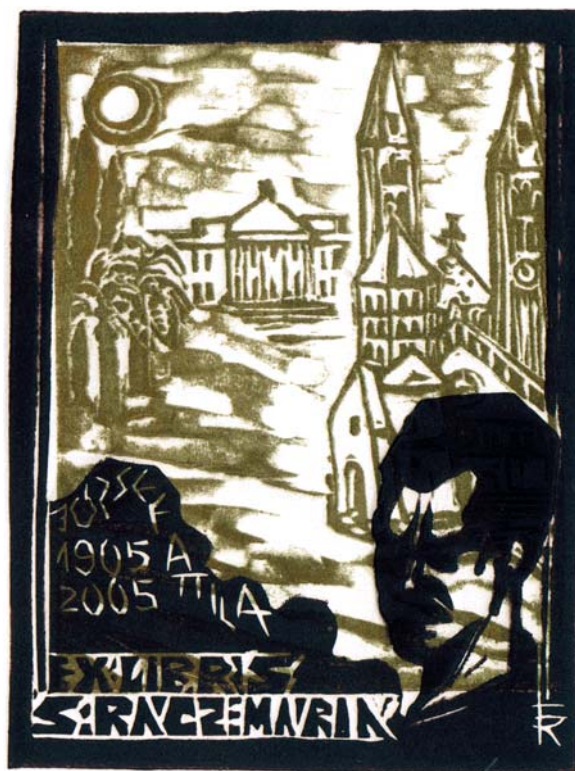
Kopasz Márta hívta meg Rácz Máriát a Kisgrafika Barátok Köre szegedi összejöveteleire. A körben 1979-től rendszeres látogató, majd tag lett. Szombat délutánoként Kopasz Márta lakásán baráti összejöveteleket tartottak, melyeken a művésznő munkáinak megtekintése mellett nemzetközi anyagába is betekintést nyerhettek az érdeklődők.

Rácz Mária 1980 óta Sárszegi Györggyel él, aki éremgyűjtőként kezdettől megéri és támogatja felesége kisgrafika iránti rajongását. Ő is belépett a Kisgrafika Barátok Körébe.

Mária szívesen és gyorsan köt, kötött ismeretségeket a kör grafikusával, gyűjtőivel. Többükkel egy-egy ex libris megrendelése kapcsán vette fel a kapcsolatot. Sterbenz Károllyal való megismerkedéséről – egyúttal egy tőle származó ex libris születéséről – így vall:

„Kopasz Márta soproni üdülésünkre készülve beajánlott a soproni *Sterbenz Károly* festő- és grafikusművészhez, és az egri pedagógus házaspárhoz, *Ebergényi Tiborék*hoz. Nagyon nagy élménnyel jöttünk haza Gyurival. Károly bácsi festőállványa mellett, borozgatás közben beszélt családjáról, munkásságáról. E találkozás emlékére készült el Sterbenz ex librisem Szeged és Sopron nevezetességeivel: Dóm–Tűztorony, paprika–vadcyclámen, valamint a (Sopron közeli ásatásokból feltárt) méceses, hivatásom jelképeként. Tibor bácsiék nagyon szerény körülmények között éltek, gyönyörű, gazdag grafikai gyűjteménnyel rendelkeztek. Látogatásunk emlékét idézi Nagy Zoltán grafikusművész – tőlük kapott, a nevükre készült – rézmetszete.”

Rácz Mária néhány év múlva egyszer még újra találkozhatott otthonában Sterbenz Károly művész úrral.

Dr. Tóth Rózsa linómetszete, X3/2, 100×75

A következő nagy élmény az 1982-ben Pécsen rendezett Országos Kisgrafika Találkozó, melyre Rác Mária egy Kopasz Márta által készített, névre szóló ex librisrel ment. A grafikán foglalkozására, az egészségügyre utalóan leány látható, kígyóval. A találkozón megismerkedett több művésszel, köztük *Stettner Béla* akkori művészeti vezetővel, és gyűjtőkkel, többek között a helyi titkárral, *Kovács Józseffel*, akinek grafikai gyűjteményét is megtekinthette. Pécsről már kisebb grafikai anyaggal tért haza.

Hans Hornhaver (dán) grafikája,
P1, Op. 792, 70×48

Hans Hornhaver (dán) grafikája,
P1, Op. 805, 70×45

tevékenységére. Ez időben találkozott *Várkonyi Károly* és *Vén Zoltán* grafikusokkal, akiket szintén megbízott nevére szóló ex libris készítésével.

Rác Mária már *Dr. Krier Rudolf* szegedi titkársága idején sokat segített a KBK helyi programjainak lebonyolításában, kirándulások, kiállítások megszervezésében. Aktív részt vállalt az 1988-as szegedi Országos KBK találkozó megszervezésében. 1989-től vette át a szegedi csoport titkári teendőit. Azóta a szegediek számos kiállítást szerveztek, kétszer is rendeztek országos találkozót, 2005-ben és 2011-ben. Ezek lebonyolításában nagy szerepe volt *Bakaesi Lajos* festő- és grafikusművésznek.

Rác Mária nevére szólóan eddig összesen 60 ex librist készítettett, a következő grafikusokkal. Magyar grafikusok, a nevek betűrendjében: *Bagarus Zoltán* (3), *Bakacsi Lajos* (11), *Balajti Károly* (1), *Bálint Ferenc* (3), *Dinnyés Ferenc* (1), *Fery Antal* (2), *Kass János* (2), *Kopasz Márta* (2), *Kőhegyi Gyula* (1), *König Róbert* (1), *László Anna* (2), *Nagy László Lázár* (5), *Petry Béla* (1), *Salamon Árpád* (3), *Sterbenz Károly* (1), *Titi*

Az itthoni és külföldi találkozók (Cegléd, Budapest, Pécs, Mohács, Weimar, Utrecht, Pozsony, Milánó, Crudim, Wels) való részvétel tovább szélesítette a látókörét, egyre nőtt az ismeretségi köre is, gondolhatunk itt a grafikusok közt az orosz *A. Kalasnyikovra*, és a híres kronachi német gyűjtőre, *Herbert Schwarzra*. A magyar gyűjtők közül különösen nagy hálával gondol vissza *Semsey Andor*, és az egész *Semsey család* segítségére, ill. a nagy népszerűségnek örvendő *Katona Gábor*, *Lippóczy Miklós*

Nagy László Lázár fametszete, X2, Op. 470, 90×65

Mária (1), *Tóth Rózsa* (6), *Ürmös Péter* (3), *Varga Mátyás* (1), *Várkonyi Károly* (1), *Vén Zoltán* (2), *Vincze László* (1).

A külföldiek közül: *Oriol M. Diví* (spanyol, 1), *Hans Cristian Hornhaver* (dán, 3), *Pencso Kulekov* (bolgár, 1).

Ex librisei motívumkincsében Szeged nagyjai (*József Attila* költő, *Juhász Gyula* költő, *Somogyi Károly* kanonok, *Beretzk Péter* orvos-ornitológus, *Buday György* grafikus, *Endre Béla* festőművész), neves épületei (szegedi Dóm, Szegedi Szabadtéri Színpad) fordulnak elő leggyakrabban. Emellett kedveli a természetábrázolást, visszatér az egyházi tematika, ill. Rác Mária foglalkozására utalóan az orvosi téma. Minderről így nyilatkozik: „Mindem nevemre készült lapnak egy kis története van. *Nagy László Lázár* védett virágok és madarak lapjaim a természetszeretemet tükrözik. *Fery Antal* a Szegedi Pantheon sorozathoz segített két híres szegedi személy emlékére készített grafikával: *dr. Beretzk Péter* nőgyógyász, ornitológus, a szegedi Fehér-tó atyja, családunk jó ismerőse; *Endre Béla* festőtől

Nagy László Lázár fametszete,
X2, Op. 420 (1983), 115×53

Nagy László Lázár fametszete, X2, Op. 419, 60×100

van egy olajképem. *Hornhaver* lapjaim istenhímet tükrözik. *Petry Béla* hivatásom és hobbi rajzolta meg. Padovai, lisszaboni utunk emlékére készítette *Oriol Divi Szent Antal* ex librisem. Úti emlékek *Bakacsi Lajostól* Utrecht és Taormina ex libriseim. Sorolhatnám tovább.”

A nevére szóló alkotásokon kívül általánosan elmondható, hogy a szép grafikákat gyűjti, főleg a neki is metsző művészek alkotásait. Gyűjteménye részletekbe menő feldolgozását még nem végezte el, de kiemelkedő értéket jelentenek számára *Kopasz Márta*, *Kass János*, *Bagarus Zoltán*, *Bálint Ferenc*, *Vén Zoltán* alkotásai. A művészet iránti érdeklődést beléoltó *Kopasz Márta* (1911–2011) halála évében, 2011-ben in memoriam lapot készített Bakacsi Lajos grafikussal, így ápolva a neki oly kedves művésznő és pedagógus emlékét.

A bemutatás több keresztmetszetről állította elénk Ráczi Máriát, az ex libris gyűjtőt. Betekintést nyerhettünk egy, az ex libris, a kisgrafika iránt elkötelezett ember tanúságtételébe, kinek odaadása, szorgalma mindannyiunk számára példaeértékű lehet.

Vasné Tóth Kornélia

Nagy László Lázár fametszete, X2, Op. 469, 122×53

KÖLTŐTÁRSÁK EX LIBRISEKEN BAKACSI LAJOS KÉT ÚJ PORTRÉGRAFIKÁJA (2013)

Az ex libris (könyvjegy) műfaj eredetét tekintve szorosan kötődik a könyvhöz, az irodalomhoz. Írók-költők portréjának, műveinek, életük színtereinek ábrázolása ex libriseken egy újabb összekötő pont képzőművészet és irodalom között.

A következőkben bemutatott ex librisek, in memoriam lapok két neves költőnkre, *Babits Mihályra*, ill. *Juhász Gyulára* emlékeznek. E könyvjegyeket Bakacsi Lajos szegedi grafikusművész készítette rendelésemre idén, 2013-ban. Az ex libriseket összekötő szál: mindkét ábrázolt költő 1883-ban, 130 éve született, azaz kerek évfordulójukat ünnepeljük 2013-ban, és mindketten kötődnek Szegedhez. A portré ex libriseken ezek a vonatkozások kapnak szerepet.

Bakacsi Lajos linómetszete, X3, Op. 208 (2013), 119×127

Babits Mihály (1883–1941) költő, író, a Nyugat első nemzedékének tagja. Bakacsi Lajos emlék ex librise utal Babits szegedi kötődésére: a költő 1906 és 1908 között lakott a városban. A portré mellett kiegészítésül néhány igen visszafogottan jelzett építészeti motívum utal az egyik szegedi épületre (Vitéz u. 16.), ahol lakást bérelt. Babits szegedi tanárkodása színterén, az egykori főreáliskolában ma a Vedres Építőipari és Műszaki Szakközépiskola működik, mely rendszeresen helyet ad Babits-megemlékezéseknek. Babits Szegeden tagja lett a fiatal tanárok Tisza kávéházbeli társaságának. „Egyáltalán nem hiszem, hogy a diákság Szegeden romlottabb, mint bármely más nagyobb városban” – vallotta *Erkölc és iskola* c. művében. Hírlapíróként is kipróbálta magát Szegeden, fordított (pl. Nietzsche *Zarathustra* c. művéből), több költeménye is kötődik a városhoz. Ekkoriban verseit egy vaskos füzetbe jegyezte, mely a címlapon lévő ábrázolásra utalóan *Angyaloskönyv* néven vonult be a köztudatba. Ekkoriban lírájának tónusára a komorság jellemző, mint azt ekkoriban született *Sunt lacrimae rerum* c. verse is bizonyítja:

„Van a tárgyagnak könnyük. Érzem olykor,
Hogy sírnak a szobámban nesztelen
sötétedő, sejtelmes alkonyokkor
bús lelküket kitarják meztelen.

tán azt hiszik, nem látja most szem őket:
ki járna a sötétben eleven?
De én, szobáknak baglya, nézem őket,
Örülve, hogy van, aki sír velem.”

Jean Richepin (1849–1926) francia költő *Dal a földről* című versének fordítása Babbitstól 1907. január 6-án jelent meg a Szeged és Vidéke hasábjain. Ezt a szerkesztőségben Juhász Gyula mutatta be, akihez egyébként már budapesti egyetemi éveit óta barátság fűzte Babitsot. A költő 1908 júniusában utazott el Szegedről. Itt töltött éveit foglalja össze Apró Ferenc: *Babits Szegeden* c. műve.

Bakacsi Lajos linómetszete, X3, Op. 209 (2013), 130×100

A szegedi születésű, és a városban elhalálozó *Juhász Gyula* (1883–1937) 1893–1902 között a szegedi Piarista Gimnázium tanulója volt. 1899. május 21-én jelentek meg első versei a Szegedi Naplóban. 1907. augusztus 17-én publikálta első újságírói sikerét jelentő vezércikkét a Szeged és Vidékében *Tetemrehívás* címmel. 1907 októberében Szegeden jelent meg első verseskönyve (*Juhász Gyula versei*). Péter László, Juhász Gyula életművének kutatója a költő kedélyállapotára a végletességet tartja a legjellemzőbbnek, a búskomorságra hajlamos, többször öngyilkosságot megkísérelő költőről manapság kevesen tudják, hogy a szegedi színészek és újságírók klubjainak állandó humoristája volt, a Tisza kávéházban gyakran szórakoztatta közönségét, kitűnő anekdotázó és tréfacsináló hírében állt. Élete során később is többször visszatért Szegedre, hosszabb-rövidebb időre. Költeményeinek kedvelt témája a város, különösen a Tisza-part, ahol gyakran időzött:

„A Tiszaparton halkan ballagok
És hallgatom, mit sírnak a habok?

E partok méla fordulójánál
Állt egyszer gőgös Attila király (...)

Itt Tömörkény, ott Gárdonyi lakott,
Petőfi Zoltán erre ballagott.

Megállok felhős tavaszég alatt
S míg megy a víz és az idő szalad,

Érzem, hogy az öreg Tisza felett
Az örök élet csillaga remeg.” (Szeged)

A Juhász Gyula emlékére készített Bakacsi ex librisen számos motívumtöredék utal Szegedre: a szeged-alsóvárosi ferences templom kupolája, a Fogadalmi templom tornyai, a Dömötör-torony és a Dóm tér boltívei.

Bakacsi Lajos mindkét ex librise méltó módon állít emléket a magyar költészet e két kiemelkedő, sokunk által tisztelt alakjának, egyúttal újabb szép darabokkal gazdagítja az ex libris gyűjtők anyagát.

Vasné Tóth Kornélia

A MAGYAR EX LIBRIS 100 ÉVE KIÁLLÍTÁS MEGNYITÓJA

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Vendégeink!

A Szent László Napokhoz kapcsolódó ex libris kiállítás a Kőbányai Szabó Ervin Könyvtár keretében működő ARTOTÉKA és a „Kisgrafika Barátok Köre” Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület együttműködése révén valósult meg. Már a bevezető mondat pontosításra szorul, hiszen az itt látható anyag nagyobb hányada Kőhegyi Gyula grafikusművész gyűjteményéből származik, ezt egészítette ki az egyesület titkára, Palásthy Lajos, illetve Kerékgyártó László festő és grafikusművész saját gyűjteményi lapokkal. Egyúttal köszönjük az ARTOTÉKA részéről felkínált kiállítási lehetőséget, illetve rendezési segítséget, amely vendégszeretet nem először élvezük. Számos tagunk mutatta be itt az évtizedek folyamán egyéni tárlat keretében műalkotásait, sőt 2007-ben Szent László, a lovagkirály címmel meghirdetett pályázatunk anyaga is nagy sikert ért el.

A tablókön látható kisgrafikák mindegyike egy-egy szellemi kalandra hív minket a művelődéstörténet és művészettörténet közötti mezsgyéken, és ehhez szeretnék a következőkben egy kis segítséget nyújtani. Mindazonáltal ki kell hangsúlyoznom, hogy Kőhegyi Gyula és Kerékgyártó László

Storno Ferenc grafikája,
P1, 100×43

Varga Nándor Lajos fametszete, X2, Op. 74 (1960), 68×60

ló által tablókra rendezett anyag már egy bizonyos logikai rendszert követ, amelyben a hasonlóságok és különbségek (így például kor- és stílustörténet, technikai kivitelezés, témaválasztás esetében) már önmagukban véve is beszédesek. A lapok nagy részén az „*ex libris*” latin szó szerkezet olvasható, és bizonyára akad olyan érdeklődő, aki számára az eredete magyarázatra szorul. Ezt „könyvből, illetve valakinek a könyvéből” kifejezéssel fordítjuk, a szaknyelv könyvjegynek, könyvtulajdon jelzésnek nevezi. Eredetileg már a késő középkortól használták leginkább címerbrákkal megrajzolt, majd nyomtatott illetve könyvbe beragasztott jelzésként, miszerint azok mely főúri vagy egyházi könyvtárba tartoznak, és nevezhetjük könyvtárjegynek is „*ex bibliotheca*” kifejezéssel élve. Az *ex libris*ek eredeti rendeltetése a tizenkilencedik század végére úgy módosult, hogy az *ex bibliotheca* jellegét részben elvesztve kommunikációs szerepet kapott, valamint divatos cseretárgy lett.

Józsa János rézkarc, C3, Op. 357, 70×95

Józsa János rézkarc, C3, Op. 274 (1977), 105×75

Kiállításunk „*A magyar ex libris 100 éve*” címet kapta, így nem érdektelen ennek a száz évnek a krónikájából pár momentumot felidézni. Az első gyűjtő egyesület 1909-ben Budapesten alakult Szent György Céh néven. A társaság saját újságot adott ki „*A Gyűjtő*” címmel. Az Iparművészeti Múzeumban rendezték meg hazánkban az első *ex libris* kiállítást 1903-ban, tíz év múlva, 1913-ban pedig már az első nemzetközi seregszemlét, és innét jött az ötlet a mostani centenáriumi emlékkiállítás megrendezésére. Mivel külhoni, például erdélyországi alkotók is szép számmal szerepelnek itt a tengeren túlra kivándorolt művészeinkkel együtt, nem túlzás nemzetközinek tekinteni a jelen válogatást.

Az 1930-as években újrászerveződtek a gyűjtők, így alakult meg 1932-ben a második egyesület „Magyar *Exlibris* Gyűjtők

Varga Nándor Lajos fametszete, XI, Op. 138, 68×50

IN MEMORIAM**BARTÓK BÉLA****EX LIBRIS
DR. GOMBOS LÁSZLÓ**

Kékesi László linómetszete, X3, Op. 116 (1981), 113×90

és Grafikabarátok Egyesülete névvel, amely „MEGE” néven lett közismert. Újságja, a „Kisgrafika” 1944-ig jelent meg. A harmadik 1935-ben „Ajtósi Dürer Céh” néven szerveződött meg Debrecenben, amely csak pár évig működött. A második világháború után a MEGE tagjaiból Budapesten alakult újjá a „Kisgrafika Barátok Köre” 1959-ben. Kisgrafika címmel indított újságja jelenleg az ötvenkettedik évfolyamában jelenik meg negyedévente. 1990-től új néven és egyesületi keretekben folytatta működését a „Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület”. Az egyesületi kiadványokból egy kis bemutatót az üvegszekrényekben láthatunk.

Az 1900-as évek stílusa, a szecesszió (art nouveau) a sajátos formavilágával jelentős hatással volt szinte minden művészeti ágra, így a könyvjegyművészetre is. Az ex libriseket a kor divatos technikájával, raszteres vagy vonalas klisé technikájával sokszorosítják. Ezek kiválóan alkalmasak mindenfajta szabadkézi rajz visszaadására. Ahogy az előzőekben elhangzott, az ex libris divatos cseretárgy és ajándéktárgy lett, ezért kap hangsúlyt a sokszorosítás, egyrészt a hagyományos nemesgrafikai eljárásokkal, illetve a folyamatosan fejlődő nyomda- és nyomdásztechnikai megoldásokkal.

Itt térhetünk rá a kiállított művekre. A tizenkilencedik századvégi és huszadik század eleji, úgynevezett utolsó békeévek hangulatát árasztják *Olgyay Viktor*hoz, és metszőiskolájához köthető művek, valamint a korai *Haranghy* alkotások.

Az 1882-ben Gyomán megalakult *Kner nyomda* és az 1903-ban Békéscsabán létesített *Tevan nyomda* kiváló grafikusokat kért fel bibliofil kiadványaik tervezésére. *Kolozsváry Sándor*, *Divéky József* mellett még többen dolgoztak ezeknek a kiadóknak. A lapjukat tartalmazó tablóra építészek és szobrászok munkái is kikerültek, mivelhogy némelyikük számottevő (kis)grafikai munkássággal bírt, így például a polihisztor

**EX LIBRIS
DR. GOMBOS LÁSZLÓ**

Kékesi László linómetszete, X3, Op. 199 (1989), 98×98

Kós Károly, de *Árkay Aladár* szecessziós templomában is ugyanúgy gyönyörködhetünk. Gyakori módszer volt, hogy szobrászrajzokról nyomdailag készített ex librisek kerültek cserreforgalomba, ilyen *Gergely Sándor* plasztikusan és tömbszerűen megformált lapja. A pannonhalmi apátsági templomot felújító *Storno Ferenc* nevét hallva szintén nem elsősorban kisgrafikáit idézzük fel, most mégis egy szépen rajzolt heraldikai lapjára csodálkozhatunk rá. *Nikelszky Géza* a Zsolnay-gyár egykori dekor-tervezőjétől egy szecessziós vonalvezetésű grafika szerepel a válogatásban.

A második világháború előtti korszak különleges színfoltja volt a Debrecenben működő élénk grafikai élet; olyan alkotókkal, mint *Gáborjáni Szabó Kálmán*, *Várkonyi Károly*, *Meny-*

Haranghy Jenő grafikája, P1 (1927), 94×60

hárt József, Szoboszlai Mata János, Vadász Endre. Ő utóbbi már saját korában nagy nemzetközi tekintélyre tett szert, lapjainak értéke azóta is folyamatosan emelkedik. Külön figyelmet érdemelnek Várkonyi Károly fametszetes tagsági jegyei 1940-41-ből, amelyeket az Ajtósi Dürer Cég, illetve a MEGE részére készített.

Fery Antal fametszete, X2, Op. 1769 (1986), 95×75

Másik komoly szellemi műhely Szegeden működött. Inét indult például *Buday György*, aki Angliába emigrálva példátlan szakmai elismeréseket szerezvén a Royal Society of Painters Etchers and Engravers tagjai közé választották. Hasonlóképpen szegedi indítatású a később orvosként tevékenykedő *Bordás Ferenc* is, akinek lapjai mindmáig keresettek. Meg kell jegyeznünk, hogy a KBK mai szegedi csoportja méltó örököse e hagyományoknak, a folyamatos és töretlen lelkesedéssel végzett szakmai munka eredményeképpen 2011-ben méltóképpen ünnepelték fennállásuk ötvenedik évfordulóját. Alkotóikra még a későbbiekben visszatérünk.

Buday Györgyhez hasonlóan a második világháborút követően többen szintén az emigrációt választották, így *Petry Béla* és *Németh Nándor* munkássága Amerikában (USA) teljesedett ki.

Az idősebb nemzedék itthon maradt tagjai (*Bordás Ferenc, Drahos István, Csiby Mihály, Fery Antal, Kopasz Márta, Nagy Árpád Dániel, Perei Zoltán, Sterbenz Károly, Várkonyi Károly*, és a lengyel származású *Trojan Marian József*) képviselték a magyar kisgrafikai hagyományok folytatását. A fiatalabbak *Stettner Béla* vezetésével bekapcsolódtak ebbe a családi légkörű munkába kiállítások, kongresszusok és pályázatok szervezésével. Ezt a szakmai munkát elismerve 1970-ben Budapest rendezhette a XIII. FISAE Kongresszust. Korábban már 1964-től képviseltettük magunkat ezen a fórumon, de nagyobb számban csak a hetvenes években, illetve azóta nyílt mód a részvételünkre.

A pályázatokon időnként a képgrafika és az illusztráció nagymesterei is részt vettek, így *Gácsi Mihály* és *Kass János*. Az akkori fiatalabb generáció egy része *Bagarus Zoltán*,

Bakacsi Lajos, Józsa János, König Róbert, Kőhegyi Gyula, Nagy László Lázár, Sajtos Gyula, Tavaszy Noémi, Vén Zoltán) az 1980-as évektől érte el sikereit a nemzetközi pályázatokon.

A határokon túli magyar alkotók is bekapcsolódtak a hazai csereforgalomba, így *Újvidékről Andruskó Károly, Erdélyből Cseh Gusztáv, Deák Ferenc, Feszt László, Kazinczy Gábor, Plugor Sándor; Gy. Szabó Béla és Vecserka Zsolt*.

Már érintették a nemzetközi kapcsolatok rendszerét, de néhány különleges szempontra még utalnunk kell. Már az 1900-as századfordulót követően több ismert külföldi művész tett hosszabb-rövidebb látogatást Magyarországon, például Walter Crane Erdélybe is ellátogatott, ennek kapcsán itthoni gyűjtők részére is készített ex libriseket. Rátérve a közelmúlt történéseire, hasonlóképpen örömmel üdvözölhetjük itthon *Antoon Vermeylent* és feleségét, *Horváth Herminát*, akik felvállalva fametszés hagyományainak felelevenítését szolgáló küldetést, a Nyíregyházi Fametsző Művésztelep alapító tagjai közé tartoznak.

Másrésről hasonlóan fontos tevékenységet folytattak tagjaink a magyar könyvjegyművészet elismertetésében külföldön, gondoljunk Galambos Ferenc írásaira a Klaus Rödel szerkesztette periodikákban, vagy a közelmúltból pedig dr. Horváth Hilda publicisztikai tevékenységére. Szerencsére időről időre találkozunk olyan külföldi partnerekkel is, akik odahaza népszerűsítik könyvjegyművészetünket, ennek szép példája a jelenleg is működő, valamint szép eredményeket hozó finnországi és olasz kapcsolataink.

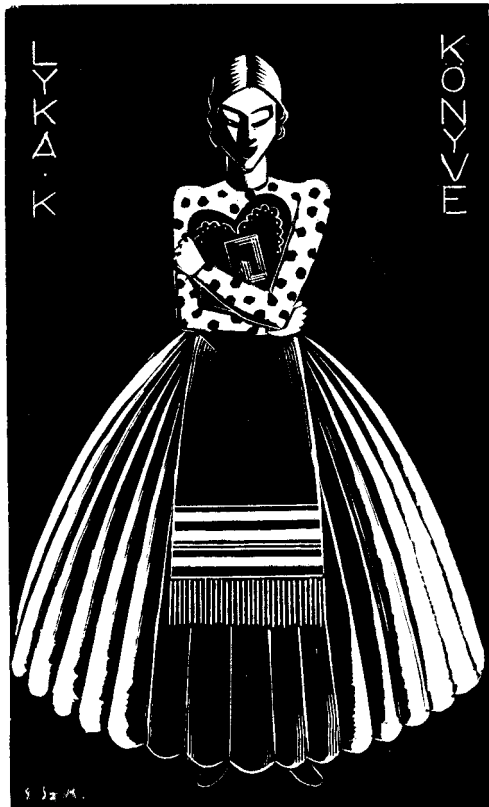
Végezetül néhány olyan érdekességre hívnám fel a figyelmet, amely – ahogy a reklám mondja – csak itt és most látható. Nem szokott szerepelni a kiállítók között a KBK egykori titkára, és a Kisgrafika újság egykori szerkesztője *dr. Semsey Andor*, de most a *Varga Nándor Lajos* vezette úgynevezett „Varga Akadémia” növendékeként készített egyik fametszetét is láthatjuk. Ugyanakkor *Varga Nándor* által metszett Semsey portré is bekerült a válogatásba Kőhegyi Gyulának köszönhetően.

Egy olyan tabló is készült, ahol alkalmi grafikák szerepelnek, így emléklap, PF lap, újévi kártya szerepel egymás mel-

Fery Antal fametszete, X2, Op. 1446 (1980), 93×65

lett. Ezekből csak egyet emelek ki jellemző korrajzként. *Nagy Árpád* 1938-as karácsonyi lapját, ahol a karácsonyfadísz a szuronyok jelentik, megtűzdelve a világegést előidéző pusztító eszmék jelképeivel. Emellett készült olyan családi tabló is, ahol fiainak – Árpád Dániel illetve Arisztid – munkáival együttesen szerepel.

Gádorjáni Szabó Kálmán fametszete, X2 (1934), 106×64

A magyar könyvjegyművészet gazdag olyan kiváló karakterérzékű művészekben, akik életművében a portréábrázolások jelentős részt képviselnek. *Csiby Mihály* grafikájával Dr. Rajeczky Benjamin bencés zenetörténésznek állít emléket, *Fery Antaltól* Báthory István lengyel király és Bolyai Farkas emléklapját láthatjuk, *Kékesi László* Mátyás király és Bartók Béla arcvonásait metszette meg, *Nagy László Lázár* Van Gogh portréja dr. Soós Imrének készült.

Bagarus Zoltán rézkarca Nagy László költőt ábrázolja, akinek személyében a grafika és a költészet szintézisét jeleníti meg. Hasonlóan kiváló jellemábrázoló kvalitásokat mutat *Horváth Herminának* a férjét ábrázoló rézkarca.

Különleges tabló a *Perei – Diskay – Stettner* lapokból készített válogatás. Itt látható igazán, mennyire nehéz lapdúc metszeteiken egy sajátosan egyéni stílust kialakítani. *Diskay Lenke* száldúc metszeteiket is készítette, amihez különleges színvilágot teremtett. A színhatások keresése *Kőhegyi Gyula* életművében is nagy szerepet játszik, legyen az akár magas-, akár mélynyomás. Ezekhez nála még egy sajátos formarend keresése is társul. Szintén különlegesnek mondható *Szoboszlai Mata János* stíluskereső állomásainak párhuzamba állítása.

Vén Zoltán egyike az utolsó hazai rézmetsző művészeknek. Sajátosan ironikus és groteszk szűrőn keresztül látatja, illetve dolgozza át az örökérvényű mondanivalót hordozó kultúrtörténeti témaköröket. Nemzetközi szinten a legelismertebb művészeink közé tartozik.

Gádorjáni Szabó Kálmán fametszete, X2 (1933), 30×62

Egy tablóra került két Fejér megyei származású művész. *König Róbert* Munkácsy-díjas grafikusként életművében a képgrafika és a könyvjegygrafika szerves egységet képez, nemcsak a lovas tematika által, hanem az egyöntetűen magas színvonalú technikai kivitelezés révén. *Sajtos Gyula* is tökéletes technikai repertoárral jeleníti meg kép- és kisgrafikáin az átélt élethelyzetek örökérvényű tanulságait, művészi egyéniségének egyik fő alapvonása az inspiratív témaválasztás az irodalomból, ez motiválja az ex libriseit is.

Szegedi alkotók közül említsük meg *Kopasz Mártát* és *Tóth Rózsát*, az itteni lapjaik magasnyomású eljárásokkal készültek. *Kass János* és *László Anna* szívesebben dolgoztak mélynyomású technikákkal. Ami pedig különlegesség: *Kass János* maratott lapja felülhengerléssel, magas nyomású módon lett kinyomtatva. *Bakacsi Lajos* szintén Szegedről számítógépes emléklapot szerkesztett *Kopasz Márta* és *Kass János* emlékére.

A számítógépes grafikák elterjedése Magyarországon is nyomon követhető. Egyik képviselője *Kerékgyártó László*, aki kísérletező alkat, csak egyet említsünk tőle; a forgatható grafikát. *Varga Péter András* szintén egyike az elsőként számítógépet felhasználó alkotóknak. Mindkettőjük esetében az alapötlet kézi rajzként, egyedi grafikaként fogalmazódik meg. Ugyanezt mondhatjuk el *Havasi Tamásról*, aki az utóbbi már az ezredfordulót követően sikeresen vett részt számítógépes grafikáival nemzetközi pályázatokon. Jelen esetben viszont bravúrosan metszett és két dúcra nyomtatott grafikáját láthatjuk. Ha már a metszésmódnál tartunk, ez az egyik eszköz lehet a sajátosan egyéni stílus megteremtésére. Mondhatjuk, hogy a legegyszerűbb téma is egyénien kimetszve hangulatában, artisztikumában és esztétikumában képes örökérvényű mondanivalót megfogalmazni. *Varsányi Pál* kedves női arca reneszánsz derűt áraszt, *Márton Lajos* egykori cserkész témák és az „Én újságom” kiváló grafikusa a hamleti létkérdést értelmezi. *Vályi Csaba* csellósa a zeneiség általános jelképeként is értelmezhető. *Varga Edit* pár négyzetcentiméternyi felületen képes az enteriőr–exteriőr duális esszenciáját adni. *Vincze László* már túllép az ízes erdélyi fametsző hagyományokon, jelen grafikáival az idejében debreceni pályázat díjazottja. *Imre Lajos* fametszetén a címeres lap és a cégér kompozíciós egységét adja; a könyvjegy *Palásthy Lajos* részére készült.

A magyar ex libris elmúlt száz évét összegző áttekintés, valamint a rövid tárlatvezetés végeztével megköszönöm megtisztelő figyelmüket, a kiállítást ezennel megnyitom!

Ürmös Péter

A Kisgrafika Barátok Köre Egyesület
internetes honlapja:
www.kisgrafika.hu

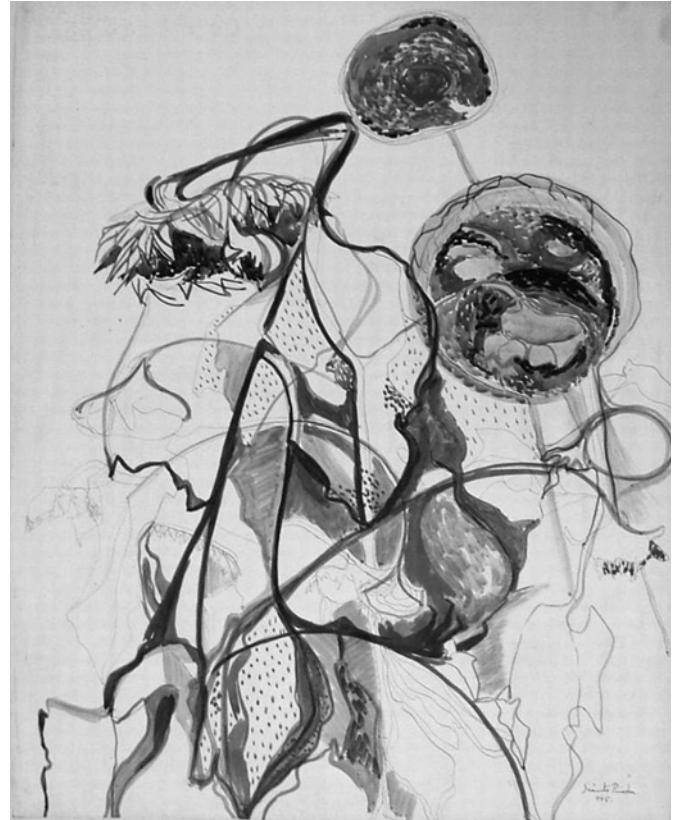
100 ÉVE SZÜLETETT

EMLÉKSOROK A „GRAFIKUS” SZÁNTÓ PIROSKÁRÓL

Neves szakember, a Derkovits monográfus *Körner Éva* rögzítette a tényt: „*Szántó Pirooska magányos jelenség a magyar művészetben*”. Ezt igazolja, hogy művészete legalább három, múlt századi irányzathoz, csoportosuláshoz kötődött – szocialista művészek, szentendrei festészet, Európai Iskola! –, de egyik hatása sem érvényesült kizárólagos jelleggel életművében. Mindhárom karakterjegyeiből, szellemiségéből kölcsönzött elemeket, de soha nem szakadt el a természettől, a világ valóságos látványaitól. A maga útját járta, több keserűséget, mint sikert aratva.

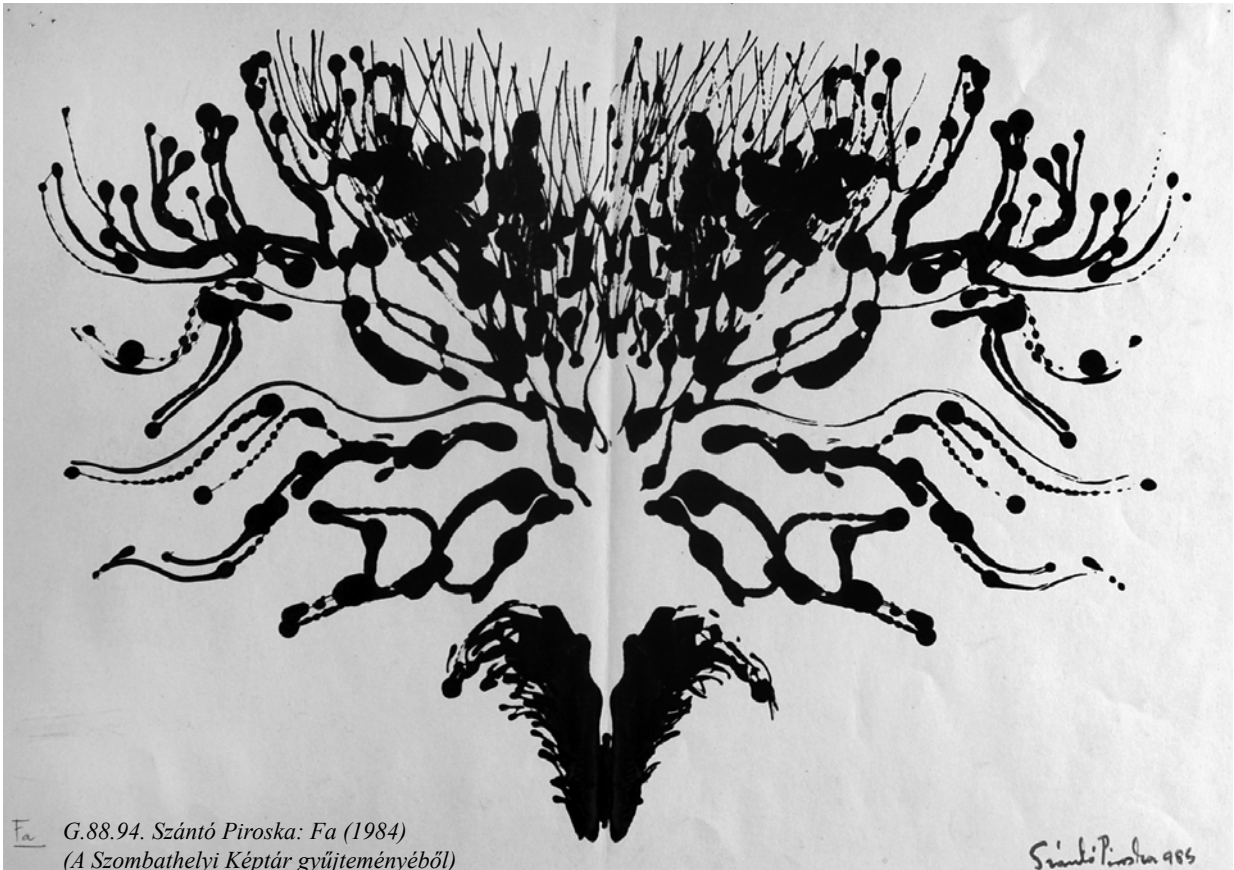
Kínzó gondjai közé tartozott a „festő vagy grafikus” dilemmájának feloldása. Igaz ugyan, hogy életművének gerincét ciklusokra (virágok, pillangók, szerelmesek, pléhkrisztusok stb.) tagolódó, festői igénnyel alkotott képsorozatok alkotják. Ha egyszer sor kerülne műveinek feltérképezésére, szinte biztosra vehetjük, hogy számszerűen mégis rajzai, illusztrációi, grafikai felé billenne a mérleg.

A „festővé avatás” – hosszú mellőzés után! – az 1957-es önálló kiállításán megtörtént a Csók Galériában. Az elhallgatás éveiben, és a „visszatérést” követő évtizedekben azonban a rajzolás szerepe változatlan maradt munkásságában. Nagy műveltsége, beleérző képessége, irodalmi tájékozottsága, biztos rajztudása tette alkalmassá az irodalmi alkotások – versek, regények, mesék – illusztrálására. Noha soha nem élt a sokszorosító grafika eszköztárával, mégis kora vezető grafikusai – *Kass János, Szász Endre, Reich Károly* és mások – méltó társának bizonyult. Tollrajzai, monotípiái, a vonal kifejező erejét a szín aláfestő szerepével társító, „rajzolva festett” illusztrációival végig pásztázta a világ- és magyar irodalom

G.88.18. Szántó Pirooska: *Napraforgók* (1985)
(A Szombathelyi Képtár gyűjteményéből)

széles mezőit, a gyermekek épülését szolgáló vers és mesevilágot. Több olvasó nemzedék számára nyújtott élményeket, képileg megragadható fogódzókat egyedi műként is helytálló, sokezeres kísérőrajzaival. A napi penzumként teljesített rajzolás

Fa G.88.94. Szántó Pirooska: *Fa* (1984)
(A Szombathelyi Képtár gyűjteményéből)

G.88.52. Szántó Piroska: Szerelmesek (1972) (A Szombathelyi Képtár gyűjteményéből)

együttesen szolgálta a hivatás, a műhelygyakorlat és a kenyérfeladatok egyensúlyát.

Nincs terünk e sajátos jellemzőket mutató, a festői életművel párhuzamosan összeszorgoskodott alkotói terep feltérképezésére, a grafikai hagyaték vázlatos áttekintésére sem. A jó szemű kiadói képszerkesztők bőven ellátták feladatokkal, ő pedig megbízható partnernek bizonyult. Csupán a példa kedvéért említjük meg Villon, Dumas, Thomas Mann illusztrációit, vagy a több kiadást megélt, díjjal is elismert Dekameront Boccacciótól. A mesekönyvek közül Illyés Gyula gyűjteményét több változatban is „felruházta”, az ifjúság könyvei közül Kipling vagy Lipták Gábor sorozata aratott sikert, de nem feledkezhetünk meg a gyermek Bibliáról sem.

Aki ezt a gazdag életműrészt megalkotta, Kiskunfélegyházán született 1913. december 7-én. Rajzkészsége korán jelentkezett, de alaposabb tanulmányokat csak 18 éves kora után, a fővárosba kerülve, kezdett. Jeles mesterek – *Szőnyi István*, *Vaszary János* – útmutatása nyomán indult a művészi pályája. Alapélményeit Szentendrén szerezte, *Vajda Lajos* művészete ragadta magával. Magánéleti bonyodalmak után, *Vas István* társaként talált kapcsolatot az irodalmi, szellemi élet prominenseivel. Az Európai Iskola feloszlása után kiszorult a művészeti életből. „Magának festett”, a megélhetést, menedéket pedig az illusztrálás jelentett.

Sorozatonként módosuló festői stílusa visszahatott ebbéli tevékenységére is. Példaként említhetjük Kipling illusztrációit. A Mesék első kiadásában színes paszttel táblák mellett szövegközi vonalas monotípiákat találunk. A következő kiadásokban már csak az utóbbiak grafikai jellege érvényesült. Hasonló váltás figyelhető meg a sok kiadást megélt Illyés Gyula mese-

gyűjtemény vagy Lipták Gábor népszerű, magyar tájak mondanivalóját feldolgozó sorozata különböző kiadásaiiban.

Minden esetben egyértelműen kidomborodott biztos rajztudása, szerkesztőkészsége, gazdag élettapasztalata, fejlett képlátása, a mesterfogások ismerete. A hagyományos, számára üdvözítő grafikai megoldások mellett újakkal is – montázs, kollázs, tuscusurgatás stb. – próbát tett. Az „áthallás” kedvelt motívumaira is érvényes: a festmények elemei – néha a kompozíció is! – megjelentek az autonóm jellegű illusztrációkon, s erre néha fordítottan is sort kerített.

Miközben gyermek és felnőtt olvasók ezrei találkozhattak könyvek lapjain rejtőző „képeivel”, évtizedig zárva maradtak előtte a kiállítótermek. Az önálló tárlat sikere irányította művészetére a figyelmet. Egymást követték hazai és külföldi önálló bemutatói (Certadó, Bécs, Berlin), beválogatták műveit a közös kiállításokra is. Nem kerülhették meg a szakmai és az állami díjakat osztók sem. Szentendrén, Szombathelyen gyűjteményes tárlatot rendezett. Munkái jelentős hányadát ajándékozta Vas megyének, amely „örökül” kapta a budai lakást is! Itt nyílt meg a *Vas István – Szántó Piroska emléklakás* 1999-ben, de azt sem Vas István, sem a festőművész (meghalt 1998. augusztus 2-án), sem az „ügy” kitarító végrehajtója, Szántó Anna sem érthette meg.

A régi otthon hangulatát, Vas István szellemét, Szántó Piroska munkáinak javát, Kornissné Szántó Anna összetartó erejének kisugárzását őrzi a *Várkert rakpart 17* múzeumi miliője. E falak között két életműre került „fedél”. Ezúttal a festőművészre, a nagyszerű illusztrátor grafikusra emlékezünk, aki 100 éve született.

Salamon Nándor

KIEGÉSZÍTÉSEK EGY KRONOLÓGIÁHOZ

Eléggé meg nem becsülhető, minden bizonnyal hosszadalmas és aprólékos kutatómunka eredményeként tette közzé Vasné Tóth Kornélia lapunk legutóbbi számában Az ex libris 100 éve kerek évfordulókon című összeállítását. Ehhez kapcsolódnék néhány további, általam fontosnak tartott adattal, évfordulóval.

Fery Antal fametszete, X2, (1989), 97×75

110 éve (1903) született Debreczeni László (1903-1986) erdélyi művelődéstörténész és grafikus, aki több ex librist (pl. Dsida Jenő részére) készített.

100 éve (1913) született Gál Ferenc (1913-1986) bélyegtervező, rézmetsző, aki leginkább zenei tárgyú könyvjegyeiről ismert; Lippóczy Miklós (1913-2004) a jeles műgyűjtő; Perei Zoltán (1913-1992) és Várkonyi Károly (1913-2001) grafikusművész.

90 éve (1923) született Kékesi Lászlóné (sz. Fésű Magdolna), aki 1998-ban Kékesi László kisgrafikáit, nyomólemezeit, önálló rajzait, vázlatait és egyéb dokumentumokat Simontornya városának adományozta. Ezzel lehetővé tette a Simontornyai Vármúzeumban állandó kiállításon megtekinthető „Kékesi László Grafikai Gyűjtemény” megvalósítását.

80 éve (1933) született Kőhegyi Gyula grafikusművész (munkásságáról aligha kell szólnunk). Ebben az évben, 1933-ban volt Kékesi László életmű kiállítása a Bélyegmúzeumban, ahol több mint félszáz ex librisét is láthattuk.

70 éve (1943) született Árkosy István – ex libriseiről is jól ismert – grafikus- és festőművész és Pittmann László (1943-2006), ismert gyűjtő, aki több kisgrafikai mappát nyomtatott s feleségével, Ildikóval létrehozta az. ún. Pittmann-gyűjteményt.

50 éve (1963) mutatták be a feltehetően egyik legnagyobb magyar anyagot (29 művésznünk 305 alkotását) tartalmazó külföldi ex libris kiállítást Tallinban, Paul Ambur gyűjteményéből. Ebben az évben, a magyar könyvnyomtatás 500. évfordulóján, Varga Nándor Lajos könyvnyomtatással összefüggő

kisgrafikáiból rendezett kiállítást a Jászberényi Járási-Városi Könyvtár. A dr. Semey Andor által összeállított, forrásértékű katalógus mellékleteként a művész négy, eredeti dűcről nyomtatott grafikáját tartalmazza.

30 éve (1983) hunyt el Dagmar Novacek asszony, magyar származású (Szerencsen született) jeles gyűjtő, akinek szlovéniai otthona (Kranj) a legismertebb, mely magyar gyűjtők zarándokhelye is volt. (Csak Fery Antal 7 ex librist készített a részére, ő metszette fába az emléket őrző in memoriam lapot is.)

20 éve (1993) hunyt el Bánsági András (1934-1993) – kisgrafikáit mappában is közreadta – és Kékesi László (1919-1993) grafikusművész. (Az utóbbira emlékező cikksorozatot a Hírekben ismertetjük.)

10 éve (2003) hunyt el Szász Endre grafikusművész, kevésbé ismert ex libriseit lapunk ismertette. Ebben az évben hunyt el Karancsi Sándor erdélyi grafikusművész (1932-2003), több száz ex libris alkotója.

Arató Antal

HÍREK

KÉKESI LÁSZLÓ GRAFIKUSMŰVÉSZ 1919-1993

A *Szarvas és Vidéke* című regionális hetilap ez év május 2. és június 6. között ezzel a címmel közölte hat folytatásban dr. Molitorisz Pálnak, a település jeles helytörténészének (ny. vezető ügyésznek) tanulmányát Kékesi László életéről, munkásságáról. Az alkalmanként két-két oldalon – a művész halálának 20. évfordulójára köztölt emlékezés – fejezeteinek címei: *Családja, Iskolái, A háború forogtagában, Indulása, A bélyegtervező, Ex librisei, alkalmi grafikái, A könyvillusztrátor, Kékesi László és Szarvas, Egyénisége, Epilógus*. A szöveges részt önálló keretben elhelyezett *Kékesi-tárlat* című, a szerző gyűjteményéből válogatott bélyegeket, ex libriseket, „alkalmi munkákat”, mini könyvek címlapjait, illusztrációkat bemutató összeállítások egészítik ki. A szövegközi illusztrációk közül külön ki kell emelnünk azokat a dokumentum értékű fotókat, melyeket ifj. Kékesi László bocsátott a szerző rendelkezésére. (A művész anyai nagyapjának szarvasi lakóházáról 1938-ban készített tempera festménye, archív fotók a nagyszülőkről, szülőkről stb.) A gazdagon jegyzetelt, kitűnően megírt tanulmány – a lap olvasói mellett – Kékesi László életművét megbecsülő, vagy jobban megismerni kívánó grafikabarátok érdeklődésére is számot tarthat. Elolvasható a hetilap *Archívum* rovatában, ahol a megjelenés dátuma szerint könnyen visszakereshető. Színes illusztrációi révén is még maradandóbb élményt jelentene, ha egy különlenyomatban is napvilágot látna, amit a grafika barátai örömmel helyeznének el gyűjteményükbe.

Arató Antal

MADÁCH IMRE/KASS JÁNOS

Újjászületett a Kass Galéria állandó kiállítása, mely a Kosuth-díjas grafikus, szobrász, bélyegtervezőnek állít emléket. A tárlat középpontjában Madách-művek illusztrációi állnak.

„Lenyűgöző számomra, hogy Szeged városa megtiszteli az ő fiát, és ennyire értékeli munkásságát” – fogalmazott *Csorba László* a kiállítás megnyitón. A Magyar Nemzeti Múzeum

főigazgatója leszögezte, *Kass János* nem egyszerűen egy grafikus volt, hanem egy olyan humanista művész, akinek a műveiben olyan szintje jelenik meg az alkotásnak, ami az emberi kultúrának a csúcsteljesítménye.

„Mindegyik képbe, mint világokba bele tudunk bújni, lehet bennük barangolni, ezek valódi világok. Az illusztrációkban, az apró kép legapróbb részleteiben is az egyetemesség, a tágasság, a világról való gondolkodás hihetetlen gyönyörűsége van benne. Ugyanakkor, ha ezeket együtt nézzük, akkor ez maga is egy műalkotás. Aki ezt megálmodta ide, a Kass János művészete iránti tisztelettel létrehozott olyat, ami itt korábban nem volt, s méltó mindahhoz, amit a grafikus létrehozott” – mondta el a főigazgató. Kiemelte, a grafikus munkái abban is segítenek, hogy a 21. század embere újra értse, újra értelmezze és befogadja a 19. század egyik legnagyobb alkotójának, Madách Imrének a műveit.

„Huszonyolc éve nyitotta meg kapuit a Kass Galéria, ez is indokolta, hogy új tárlattal tisztelegjen Szeged a Kossuth-díjas grafikus előtt. Generációk nőttek fel az előző tárlaton, s eljött az ideje annak, hogy ezt átpozícionáljuk. Külön köszönet illeti Kass János özvegyének, *Bánki Verának* a munkáját, a tárlat kurátoraként ő intézett mindent” – nyilatkozta *Fogas Ottó*. A Móra Ferenc Múzeum igazgatója hozzátette, régi tervük volt, hogy megújítsák, elevebbé tegyék a galériát, de az elmúlt három évben három fenntartóváltást értek meg, nem volt kapacitás eddig a kiállítás megújítására.

Kass János Kossuth-díjas grafikus a hazai képzőművészet egyik meghatározó alakja volt. Tanulmányokat folytatott az Iparművészeti és Képzőművészeti Főiskolán, később pedig az Iparművészeti tanáraként dolgozott. Szakmai munkásságát számtalan díjjal ismerték el, 1966-ban Lipcsében megszerezte a „Világ legjobb könyve” elismerést. Több száz kötet és folyóirat illusztrációinak elkészítése fűződik a nevéhez: nemzedékek nőnek fel az általa illusztrált gyermek- és ifjúsági irodalmakon. A Madách Imre/Kass János névre keresztelt, újjászületett kiállítás gerincét két dráma, Az ember tragédiája és a Mózes illusztrációi adják. Közel ötven remekművet tekinthetnek meg az érdeklődők, illetve különböző vázlatokat és bélyegeket is láthat a nagyközönség a művész nevét viselő galériában.

Két, egymással összefüggő helyesbítés a debreceni rézmetsző diákokat, ill. a debreceni kisgrafika kör megalakulását illetően. A *Kisgrafika* 1984/1-2. számában Buday Ézsaiás és Sárváry Pál professzorok kapcsán helytelenül szerepel az 1970-es évszám, vezetésükkel valójában 1790 körül alakult meg a debreceni rézmetszők csoportja. Az innen adatot merítő, a *Kisgrafika* 2013/2. számában közölt évfordulós kronológia helyesbítése: Buday Ézsaiás és Sárváry Pál professzorok az első, a kollégium diákjait tömörítő kör szervezői. Az 1973-ban megalakuló debreceni kör vezetői: Lengyel Zsuzsa, Nagy Dezső, Lenkey István voltak.

Augusztus 26-án, súlyos betegségben elhunyt a szlovéniai ex libris egyesület titkára *dr. prof. Rajko Pavlovec*. 1967-ben ő alapította meg a szlovéniai egyesületet. 1974-ben megszervezte a XV. Exlibris Kongresszust. Gazdag grafikai gyűjteménye volt. Mindvégig fontos szerepe volt a szlovéniai ex libris gyűjtés életében. 80. életévét betöltően halt meg.

Salamon Árpád

Tavaszy Noémi grafikusművésznek nyílt kiállítása „Barátaim a fák” címmel Budapesten a Rózsavölgyi Szalonban (V. Szervita tér 5.) 2013. szeptember 2-án. A kiállító munkássága a népi hagyományokra épül. A jellegzetes hazai és külföldi tájakat, embereket, történelmi, építészeti emlékeket sorozatokba rendezve ábrázolja. Barátaim a fák című kiállítását gyermekkori emlékek ihlették. A nagyszülők otthonát, Somogy piciny faluját négy erdőség ölelte át...

A kiállítás október 1-ig látható, hétfőtől szombatig a Szalon nyitvatartási idejében, 10 órától 22 óráig.

A Művészetbarátok Egyesülete a közgyűlésén alelnöknek választotta meg Ürmös Pétert. Gratulálunk!

LAPSZEMLE

MITTEILUNGEN DER Ö.E.G 2013. április, 1. sz. Egy osztrák filológus professzor, Dr. Sigurd Gangl minden bizonyossággal saját kutatásai eredményét is kamatoztatta, amikor elkészítette ex libris szövegét, amely azt a régi szokást eleveníti fel, amikor átkot mondtak azokra, akik a könyvet elorozták vagy megkárosították.

A Gutenberg Museum kiállításán, amely a színház és ex librisek kapcsolatát mutatja be, a kurátor, Dr. Elke Schutt-Kehm tartott exkluzív vezetést.

Két kiállítást ajánlanak külön az olvasók figyelmébe: Bonn: a Beethoven Házban válogatás egy olasz Beethoven-gyűjteményből, melynek egy részét ex librisek képezik, továbbá a XYLON ÖSTERREICH tagjainak fametszeteiből kiállítás (Zell am See). Mindkét kiállításához katalógus is készült.

Visszatekintés olvasható az ÖEG 100 esztendeje történeti tevékenységére, valamint összefoglalás az ÖEG 2012-ben megjelent évkönyvéről. Ebben többek között Claudia Karolyi tekinti át az ÖNB ex libris-gyűjteményének történetét 1938-tól 1995-ig.

A „Bartlhaus” (Pettenbach) kiállítási programjában idén 3 ex libris tárlat szerepel: Április 20-tól A glóbusz az ex libriseken; Június 29-től Japán ex librisek; Október 19-től O. Kulhánek ex librisei. A múzeumban, amely az írásművészet, kalligráfia történetével foglalkozik, rendszeresen szerveznek ex libris-kamarakiállításokat. Lásd: www.schriftmuseum.at

SELCEXPRESS Schweizerischer Exlibris Club Nr. 91., 2013. március. Fingsten: Rilke részére készített ex librisét és annak történetét ismerteti első cikkében a folyóirat.

A március 8-án ünnepelt Nemzetközi Nőnap alkalmából olyan női alkotókkal ismerkedhetünk meg, akik munkásságuk során felhívták a figyelmet az elnyomottak helyzetére: Käthe Kollwitz, Hermine Heller-Ostersetzer és Lilli Rethi.

Thomas Nägele két ex librisének elemzését ismerhetjük meg: az egyiket műzsája, Anna Eichholz színésznő részére, a másikat felesége, Dr. Alice Nördlinger részére készítette.

A méltatlanul elfeledett Hildegard Kögler ex libriseivel ismerkedhetünk meg, rézkarcai elsősorban zenei témájúak.

2012. december 6-9-ig Zürichben erotikus ex libris-kiállítás volt. A magángyűjtők között szerepelt Vermes Júlia is. Elsősorban a témaválasztásnak köszönhetően nagy volt az érdeklődés a tárlat iránt.

A SELC Évkönyve (2012) tulajdonképpen monografikus kiadás, Rudolf Münger (1862-1929) életművéről szól, aki a modern svájci ex libris művészet megújítója volt.

A folyóiratszemplében a Kisgrafika 2012/4. száma szerepel.

Pályázat: Center for Contemporary Printmakig USA 9. Biennial International, Miniature Print Competition 2013. Részletek: www.contemprints.org

EXLIBRIS NYT 2013. Nr. 1. A dánok ex libris szórólapja kiadványokra hívja fel a figyelmet; Elsőként a Frederishavn Kunstmuseet egyéni kiállításait kísérő katalógusokra, melyek kortárs ex libris művészekről készülnek.

Átfogó kiadvány az ex libriséről: The British Museum kiadásában Martin Hopkins: Ex libris. The Art of Bookplates (2011)

A digitális ex libris múzeum sikeres, sok látogatóval büszkélkedhet, lásd: art-exlibris.net (Frederikshaven Kunstmuseet)

NORDISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT (NET) 2013/1. 2012 év végén A. M. da Mota Miranda megjelentette ex libris enciklopédiájának 16. részét, a kortárs ex libris művészekről. 192 oldalon 26 művészt mutat be, 15 országból, az egész világról (Contemporary International Ex-libris Artists). Alkotásaik illusztrálják a NET kiadványát is. www.danskexlibrisselskab.dk

KNÍŽNÍ ZNAČKA 2013/1 www.sspe.cz A cseh fekete-fehér kiadvány immár színesben jelenik meg. Ezáltal különösképpen élvezhetők a cseh grafikusok ötletdús lapjai, mint a 80. életévét betöltő Vladimír Suchánek vagy a 70. születésnapját ünneplő Paul Hlavatý alkotásai. A hozzájuk hasonló tehetséggel megáldott, s kitűnő kisgrafikai nyomán világszerte elismert Oldřich Kulhánek 2013. január 28-án hunyt el.

Heraldikus ex librisekből vándorkiállítást szerveznek 2013 szeptemberében; www.hhg.cz

MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. 2013. július, 2. sz. Olvashatunk M. Tuccelli olasz grafikusról, a 170 esztendő múltra visszatekintő pilzeni sörrrel kapcsolatos exlibriséről, a politika és ex libris kapcsolatáról, valamint C. Juda ex libris-gyűjteményéről a tiroli Ferdinandeumban.

Búcsú az orosz emigráns művésztől, a sokoldalú, többszáz exlibrist alkotó V. G. Sapiltől.

Több kiadványra felhívják a figyelmet: nyilvános és kölcsönkönyvtárak ex libriseiről jelentetett meg kötetet a Museum Schloss Burgk. Rövidesen megjelenik Georg Wimmer oeuvre-listája – előfizethető M. Gryksánál.

Továbbra is érdemes figyelemmel kísérni a Pettenbachban lévő Bartlhaus kiállításait: október közepéig japán exlibrisek láthatók, azt követően pedig Oldřich Kulhánek grafikáit mutatják be. A múzeum novembertől csak bejelentkezésre látogatható.

SELCEXPRESS Schweizerischer Exlibris Club Nr. 92., 2013. június. Ezt a folyóiratszámot Baselnek szentelték, annak kapcsán, hogy a svájci gyűjtők itt tartották éves találkozójukat. A folyóirat címlapján H. Meyer baseli művész ex librisét láthatjuk, a lap illusztrációi közül kiemelkedik E. Maetzel expresszionista műve.

Meret Oppenheim művészetének ismertetése során megemlítik, hogy egyik ex librisét tíz éve Vermes Júlia mutatta be.

Tanulmány ismerteti a svájci ex libris-mozgalom úttörőjének, a gyárosból ex libris-gyűjtővé és szakértővé váló E. Stickelbergnek az életútját.

Két oldalon a baseli ex libris-művészek névsorát közlik, születésük és halálozásuk dátumával.

A folyóiratszemplében a Kisgrafika 2013/1 számát ismertetik.

GRAPHIA BOEKMERK 41. füzet, 2013. A flamand nyelvű kiadvány rendkívül igényes, mind a publikált ex librisek kvalitását, mind a füzet tipográfiáját és tervezését illetően.

Az ismert művészek ex libriseit bemutató sorozat német alkotók (Nolde, Stuck stb.) kisgrafikaival ismertet meg.

Jack van Peer azokat a modern ex libriseket veszi sorra, amelyeken kígyó szerepel.

A lap külön listát közöl azoknak a művészeknek az ex libriseiről, amelyekért a közelmúltban kiugróan magas árat adtak az interneten. Az élen E. Orlik saját ex librise áll, 727 euróval, de szerepel M. Klinger, A Mucha, G. Klimt alkotása is a 100 eurót meghaladó áruk között. Magyar művész nincs a listában.

A lap bemutatja L. Moerman sokoldalú művészetét, illetve J. Brugheman gyűjtőt. A külföldi művészek sorában a meszerien rajzoló bolgár P. Chinovsky szerepel, valamint az igen eredeti alkotó, a lengyel K. M. Bak.

Ajánlott kiadványok: Héraklés hőstetteit megörökítő kisgrafikából összeállítás jelent meg. A négy évszázad ex libris kincseit bemutató könyvben újdonság, hogy a legrégebbi ismert ex libris nem az 1480 körüli évekből származik, hanem 1466-ban keletkezett.

A legújabb ex librisekből pazar válogatást találunk a kiadványban.

Horváth Hilda

EXLIBRIS WERELD 2012. 2. szám. A holland egyesület szokásosan különleges méretű lapjában hosszan foglalkozik Niu Mingming kínai grafikussal. A lapban jelentős részt foglal el Vincent van Goghról szóló cikk, „Vincent is back” címmel.

L'EX-LIBRIS FRANÇAIS 2013/266 bőségesen foglalkozik François Maréchal francia grafikussal, közli opuszlistáját, és oldalakon keresztül közli a grafikák ábráit. Főleg fametszetek és rézkarcok. Szokás szerint a hozzájuk érkezett grafikai folyóiratok címlapjait bemutatja, ezek között a KISGRAFIKA 2013/1 és 2013/2. számának címlapját láthatja a francia olvasó.

KNÍŽNÍ ZNAČKA 2013/2. A cseh egyesület lapja ismerteti több cseh grafikust, majd beszámol a Moszkvában rendezett kiállításukról, valamint a szlovákiai bemutakozásukról.

KÖNYVESPOLC

IMETS LÁSZLÓ: FÁBA VÉSETT GONDOLAT

A szerző kiadása, 2013. Csíkszereda

Az 1934. március 13-án Csíkszögödön született neves, jól ismert fametsző grafikus adja ebben közre mintegy 130 fekete-fehér fametszetű alkotását. Ezek túlnyomó része ex libris, de van benne alkalmi grafika és szabad grafika is. A kétoldalas önéletrajzi bevezetésen kívül csak egy kimutatás van a fontosabb ex libris kiállításokon történt részvételéről. Ugyancsak egy fotó a művésztől, de ezeken kívül csak grafika, grafika, melyek annyira jellemzőek a művész témaválasztását illetően. Elsősorban a varázslatos erdélyi tájak, népi építészet kedves házai láthatók. Székely emberek is gyakran feltűnnek lapjain. Nagyon jó érzés kézbe venni ezt a szép papíron, gondos nyomdai munkával kivitelezett kötetet.

P. L.

SUMMARY

Kornélia Tóth Vas: Mária Rác, Collector of Ex-Libris, Secretary of the Szeged Group of KBK

The article offers felicitations on turning her 70th year and gives an overview of a life course of collecting activities full of colourful experiences. It also illuminates the background of commissioning several of her bookplates.

Kornélia Tóth Vas: Fellow Poets on Ex-Libris. Two Recent Graphic Portraits by Lajos Bakacsi

Lajos Bakacsi, graphic artist from Szeged, has designed two ex-libris portraits to the name of the author of this article. These coeval poets, both were born in 1883 i.e. 130 years ago, were authors of the renowned literary journal Nyugat (West). Mihály Babits taught at school briefly in Szeged, Gyula Juhász was born and died there.

Péter Ürmös: Opening the Exhibition of the Hundred Years of Hungarian Ex-Libris

The exhibition was arranged by KBK for the events of Saint Ladislaus Days at Artotéka, an exhibition room of a branch library of the Metropolitan Ervin Szabó Library on the precincts of the Sándor Kőrösi Csoma Cultural Centre in Kőbánya, Budapest. As indicated in the title the exhibition showed a broad historical selection of the works by famous artists from the early twentieth century (e. g. Viktor Olgyay, Jenő Haranghy) to our days.

Nándor Salamon: Centenary Commemorating Lines on the Graphic Artist Piroska Szántó

Her art was related to three movements: socialist art in the interwar period, artists' colony in Szentendre and the avant-garde school called Európai Iskola (School of Europe) in the forties. She excelled in both painting and graphic arts. Her wide learning and intuitive power enabled her to illustrate literary works.

Antal Arató: Additions to a Chronology

The article provides some supplementary data amplifying the chronology of Hungarian ex-libris published by Kornélia Tóth Vas in our previous issue.

News, Press Review, Books

Salamon Árpád linómetszete, X3/2,
Op. 60 (2010), 145×80

Rába Judit: Fonalszött álom,
rézkarc, C3 (2013), 110×57

Nelly Degouy (NL) fametszete, X2/2, 100×65

AUSZUG

Kornélia Tóth Vas: Mária Rác, eine Sammlerin der Exlibris und Sekretärin der KBK in Szeged

Anlässlich des 70-sten Geburtstag von Mária Rác wurde die die Geburtstagsbegrüßung geschrieben. Im Laufe der Präsentierung des farbenvollen und erfahrungsreichen Lebenslaufes können wir den Hintergrund der einzelnen Exlibris-Zubereitung kennenlernen.

Kornélia Tóth Vas: Dichter auf Exlibris – zwei neue Porträts auf graphischen Werken von Lajos Bakacsi

Lajos Bakacsi, ein Graphiker aus Szeged hat im Laufe des Jahres 2013 für die Autorin des Artikels zwei Porträts bereitet. Die Dichter - die in diesem Jahr runde Jahres wende haben – sind: Mihály Babits und Gyula Juhász. Beide sind im Jahre 1883, vor 130 Jahren geboren und beide hängen an Szeged.

Péter Ürmös: Die Eröffnung der Ausstellung „100 Jahre des ungarischen Exlibris“

Die Exlibris Ausstellung verbunden mit den Tagen des Heiligen Ladislaus wurde von Artotéka und KBK organisiert. Schon der Titel weist darauf hin, dass die Ausstellung gezielt historischen Charakters. Sie will die bekannteren Graphiker des 20/21. Jahrhunderts um fassend vorstellen und führt daher eine breite Palette ihrer Werke, und zwar von Werken Viktor Olgyays, Jenő Haranghys bis zu denen von Künstler unserer Tage.

Nándor Salamon: Sie ist vor 100 Jahren geboren – Erinnerungszeilen über die „Graphikerin“ Piroska Szántó

Die Kunst von Piroska Szántó ist mit drei Kunstrichtungen verbunden: sozialistische Kunst, die Malerei von Szentendre und die europäische Schule. Wir kennen sie als Malerin ebenso wie als Graphikerin. Ihre grosse Bildung, Verstandskraft haben sie für die Illustrierung literarischer Werke geeignet getan.

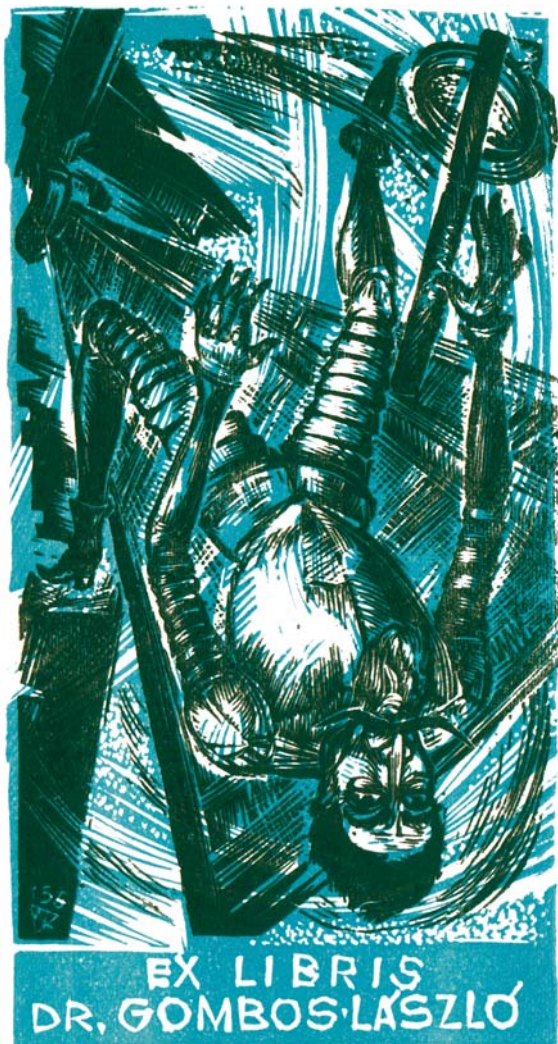
Antal Arató: Ergänzungen zu einer Chronologie

Der Artikel ergänzt die in der vorherigen Zeitschrift erschienene Chronologie von Kornélia Tóth Vas mit neuen Angaben der Exlibrisgeschichte.

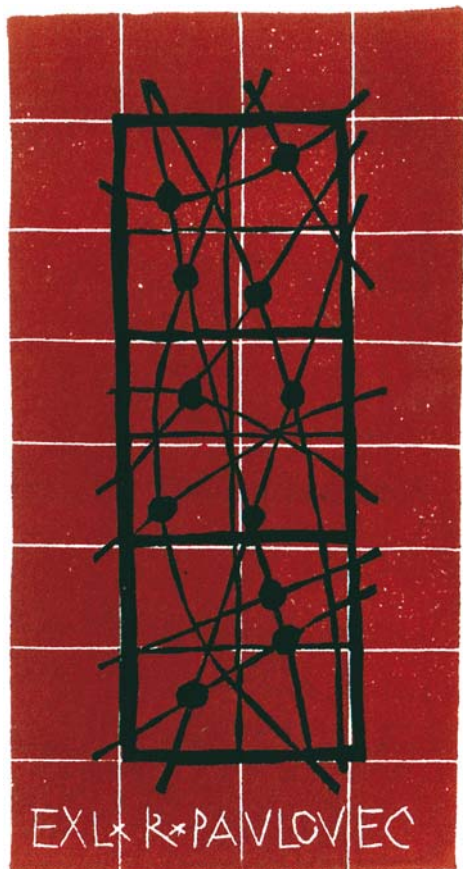
Nachrichten, Presseschau, Bücherregale

Kolozsváry Sándor grafikája, P7 (1922), 121×74

Nagy László Lázár fametszete, X2/2, Op. 156 (1974), 137×73

Salamon Árpád linómetszete, X3/2, Op. 38 (2002), 130×68

Salamon Árpád linómetszete, X3/4, Op. 43 (2005), 115×115